

Ørstedbranden den 9. oktober 1865

fortalt af Flemming Thomsen, Ørsted

Ved en storbrand i Ørsted den 9. oktober, blev der senere ved et efterfølgende politiforhør, opgivet at der brændte 4 gårde og 6 huse, 14 familier omfattende 60 - 70 mennesker, blev ved denne lejlighed husvilde.

1: En firlænget gård, tilhørende Laurs Christensen Bøss mtr 33, det var her ilden opstod.

2: Et pakhus og et stuehus der var under opførelse, tilhørende købmand H.P. Hansen, nedbrændte.

3: Ganske få alen vest for købmand Hansens nye hus, nedbrændte Hans Marius Jensens hus mtr. 90

(I år 2002 opkørselen, mellem Berg Møller og Ørsted Boghandel, til parkeringspladsen.)

4: På mtr no 30 nedbrændte Jens Espensens gård,

5: Et hus på mtr. nr. 31d, tilhørende vægter Laus Broch, og nogle alen nord for dette hus nedbrændte Peder Pedersen Hovesens hus

6: 20 alen nordligere nedbrændte mtr.nr. 77, tilhørende Mikkel Grand.(år 2002, læge Bjarne Jensens grund)

7: Mtr. nr 78, bestående af stuehus og ladebygning, tilhørende møller Peder Nielsen.(Ørsted mølle)

8: Gården på mtr. nr. 1, tilhørende Jens Marcussens enke

9: Rasmus Møllers hus tæt op til gården på mtr no.

10: Peder Murmann' gård på den anden side af gaden ved gården mtr. no 33

Alle disse steder var fuldstændig udbrændte, der stod kun enkelte mure og skorstensrester tilbage.

Der havde været en længere tørkeperiode, og det var derfor meget tørt.

Selv om der var 2 brandsprøjter i Ørsted, der havde været i god stand og som blev godt betjent da der var rigeligt med vand i den nærliggende branddam, kunne det ikke afværge katastrofen. Der kom yderligere hjælp fra de nærmeste byer og store gårde, der mødte op med flere brandsprøjter. Man kæmpede forgæves mod ilden i den stærke blæst og tørre vejr.

Ilden var opstået i Laurs Christensen Bøss' gård. Den første der opdagede ilden skulle have været urmager Hansens kone Stine, som forklarede at farver Jespersen havde ved 19.30 tiden været inde hos dem i et ærinde. Hun var da kommet til at se ud af vinduet i stuen mod nord, da slog flammerne op ud af taget i den østre længe af Laurs Bøss' gård, og det i denne længes nordlige ende, hvor der var en gennemgående port. Ilden bredte sig hurtigt over hele gården. Stine blev bange for at ilden skulle brede sig til deres hus, så hun blev hjemme. Farver Jespersen løb ud på vejen og alarmerede ved at råbe brand.

Urmager Hansen, der kom hjem fra en jagt, kom hjem inden ilden havde bredt sig videre i byen. Han så ilden løbe hen af taget på den østre længe. Der er flere vidner der giver samme forklaring.

Ejeren af gården, Laurs Bøss, forklarede at han efter aftensmaden var gået et ærinde hen til sin svoger smed Niels Chr. Christensen. Gårdens øvrige beboere opholdt sig inden døre, disse nåede dog uskadte ud af bygningerne, men 7 kreaturer indebrændte. Desuden indebrændte et føl, en so samt en fedegrís. Alt indbo og interiør indebrændte.

Kun de dyr og redskaber der befandt sig ude på marken undgik at blive flammernes bytte.

Laurs Bøss' far var gået til sengs, og Laurs' hustru, deres lille barn på 2 år, tjenestepige og tjenestedreng opholdt sig i stuehuset, ingen af disse havde været udenfor efter at de havde spist aftensmad og til ilden opkom.

Han var selv, inden han gik sit ærinde til svogeren, ude i den nordre længe, hvor der var opstaldet et føl, for at give dette føl noget hør. Han havde dengang ikke opserveret noget usædvanligt, og han antager at der er gået ca. en ½ time, da der blev slået alarm.

Han og svogeren ilede hjem mod gården, ilden havde da bredt sig til hele taget på den østre længe. Han forsøgte at komme ind for at redde kreaturerne, men det var umuligt på grund af røgen

Han løb da om i haven syd for stuehuset, for at komme ind for at redde familien, men de var alle kommet ud sammen med tjenestefolkene. Hans faders klæder var sveden af ilden.

Ingen kunne sige hvordan ilden er opkommen, asken fra køkkenet plejede at blive lagt i et gammelt møddingsted, måske kunne den stærke blæst have blæst noget af asken over i den tørre halm i den nordre port? Men der altid vist stor omsorg for, at der ikke var gløder tilbage i asken, når den blev lagt på møddingen.

Den 17 årige tjenestepige forklarede at når hun gør ild om morgenen, forinden tager hun asken ud og hensætter den i en trækasse i bryggerset til næste dags morgen hvorpå den henlægges i gårdens gamle mødding, det gjorde hun også den dags morgen. Hun har ikke kommet vand på asken, for der har aldrig været gløder tilbage i asken. Tjenestedrengen, der var 11 år, gav samme forklaring som pigen.

Gårdmand Jens Espersen, mtr. no 30, forklarede, at da ilden opstod hos Laurs Bøss, straks var fare for at ilden under den stærke blæst ville brede sig til hans gård.

Det varede heller ikke længe før end brændende halm førte ilden hen på hans stuehus, da alle søgte hen mod brandstedet, var han overladt til sig selv. Han forsøgte at slukke ilden, men snart var hans anstrengelser overflødige, ilden havde overtaget. Gårdens folk fik reddet kreaturerne der var inde sammen med 2 føl, også disse blev reddet ud. Hans kone Kirsten forklarede at de også fik nogle gangklæder reddet. Tjenestefolkene hos Jens Espersen, giver en samstemmende forklaring, og kan ikke give en opklarende forklaring.

Husmand Marius Jensen, der var ved at opmure et komfur i købmand H.P. Hansens nye stuehus, forklarede at da han løb ud, havde ilden godt fat i taget Laurs Bøss' udlænge, ilden bredte sig også til hans eget hus som nedbrændte, det lykkedes kun for at rede nogle sengeklæder en kommode en dragkiste og en standkiste. I huset befandt sig desuden husmand Anders Dahl, som blev meget forbrændt.

Anders Niels Christiansen Dahls hustru Ida Rasmussen, forklarer at hendes mand blev så forbrændt at han nu er sengeliggende, de fik en del af deres indbo reddet.

Vægter Laurs Broch og hans kone Ane Rasmussen, mtr. 31d, forklarer, at de var i seng da ilden kom til deres hus fra Jens Espersens gård. De måtte først sørge for at redde et barn der havde brækket benet, først derefter kunne de tænke på indboet, derved fik de ikke reddet alt indboet.

Mikkel Andersen Grand og hans kone Ane Marie Nielsdatter, mtr. no 77, forklarer at der var ild såvel hos Jens Espersen og Laurs Broch, før ilden opkom hos ham. Fra hvilken side ilden kom, kan han ikke sige med bestemthed. De fik så godt som alt indbo reddet.

Hos Gårdmand Jens Marcussen' enke, Kirsten Jensen, mtr nr 1, redede man det meste af indboet, samt besætningen ud, inden gården blev flammernes bytte.

Både datteren og tjenestefolkene hos Kirsten Jensen gav samme forklaring som ejeren.

Møller Peter Nielsen, der havde været på jagt sammen med urmager Hansen, kom først hjem efter at ilden var udbrudt i Laurs Bøss' gård, ilden nåede hans sted fra Marcussens gård, Mølleren redede besætningen og en del af sit indbo, vinden førte væk fra selve møllen så der kom ikke ild i den. Møllerens hustru Elisabeth Jensen, forklarede at der nok ikke gik over 10 min., fra ilden brød ud hos Laurs Bøss, til den nåede deres sted.

Gårdmand Peder Andersen Murmann, der var nærmeste nabo til Laurs Bøss, kun adskilt af en vej, fik det meste af indboet reddet, der indebrændte 2 fedesvin.

Købmand H.P. Hansen forklarede at han havde været på Stenalt, da branden brød ud, hans nye stuehus, som sidste sommer var opført i nærheden af Laurs Bøss' stuehus nedbrændte sammen med det nyopførte pakhuis med et kolonialvarelager, som var ankommet fra

København og som havde en lagerværdi på godt 1100 rdl. Han var lidt i tvivl om dette varelager var dækket af forsikringen, da det ikke var oplagret i den bygning, han oprindeligt havde forsikret. I det ikke helt færdigbygget stuehus, måtte der igen sættes nye vinduer og døre i efter branden. Han kunne heller ikke komme med nogen forklaring, på hvordan branden var opstået. I huset arbejdede der håndværkere, farver P. Jespersen der havde observeret branden, løb over til huset bankede på vinduerne og gjorde anskrig, således at håndværkerne kom ud af huset rettidigt.

Men når folk kom ind i byen nordfra, var det Laurs Bøss' gård, det første sted man kom til, da Peder Andersen Murmann' gård lå lige overfor, var der læ her, og ikke så sjældent standsede folk op i læ mellem bygningerne, for her i læ at kunde få ild på deres pipe. Men der var dog ingen der havde observeret, om der var nogen der den aften, havde foretaget sig dette.

Brandårsagen forblev ukendt.

Kildemateriale: Schou' samlinger i Rougsø lokalarkiv